

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 11.10.2017 • Kabul Tarihi / Accepted: 07.12.2017

Sedanter Yaşam Tarzının Yüceltilmesi: Tuncay Akgün'ün Mizahi Bakış Açısı Üzerine Bir Değerlendirme

Uğur KESKİN

Doç. Dr. Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi
ORCID: 0000-0003-2740-4120
ugurkeskin@anadolu.edu.tr

Kadir ÇALIŞKAN

Arş. Gör. Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi,
ORCID: 0000-0001-7794-5991
k_caliskan@anadolu.edu.tr

Öz

Bu çalışmada, çağımızın sinsî hastalığı olarak değerlendirilen sedanter yaşam, karikatürist Tuncay Akgün'ün mizahi bakış açısıyla ele alınmıştır. Çalışma, nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi tekniği kullanılarak yürütülmüştür. Çizerin 'Bezgin Bekir' isimli karakteri, hareketsiz yaşamın gerek fiziksel gerekse de ruhsal açıdan çok da makul karşılanmayan olumsuz yönlerine vurgu yapılması açısından önemli bir figür olarak ön plana çıkmaktadır. Çalışma kapsamında yürütülen incelemeler neticesinde, hareketsizliği bir yaşam biçimi edinen Bezgin Bekir karakterinin, yakın çevresinde bu durumu normal karşılamayan ve değişimi için çaba gösteren bireylerin olduğu; durağanlık ve bazı durumlarda karikatür sanatının doğasında var olan abartı unsuruyla aşırı derecede hareketsizliğin endişe verici boyutlara ulaştığı belirlenmiştir. Çalışma, günümüzde sedanter yaşamın giderek yaygınlaşması sebebiyle, olumsuz sonuçların dile getirilmesi ve bu yolda bir sanat ögesi olan karikatürün kullanımı açısından özgün bir nitelik taşımaktadır. Sanatsal anlatım biçimlerinin kullanımını alternatif bir unsur olarak ön plana çıkarması ve bu sayede hareketsiz yaşamın getirdiği olumsuzlukların vurgulanması bakımından bu ve benzeri türden çalışmaların alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sedanter Yaşam, Fiziksel Aktivite, Tuncay Akgün, Mizah.

Sublimation of Sedentary Life Style: An Evaluation on Tuncay Akgün's Humorous Perspective

Abstract

This study deals with sedentary life style, which is considered to be an insidious illness of today’s modern life, from the humor-based perspective of Tuncay Akgün. The study uses content analysis, which is a qualitative analysis method. Akgün’s character called ‘Bezgin Bekir’ is an outstanding figure that emphasizes the negative sides of sedentary life style in terms of both mental and physical aspects. The results of the study show that there are some people who do not consider such a life style reasonable and try to change the character Bezgin Bekir, who adopts sedentary and motionless life style. In addition, it is also found that such an extremely motionless life reaches an alarming level due to the effects of exaggeration, a natural element of caricature. Because sedentary life styles are becoming more common in today’s world, this study is significant in terms of providing data about possible negative consequences of sedentary life style and the use of caricature, a type of art, to achieve this purpose. The study is expected to contribute to the literature by highlighting art-based expression forms as an alternative for future similar studies and focusing on the negative consequences of sedentary life style.

Keywords: Sedentary Life, Physical Activity, Tuncay Akgün, Humor

GİRİŞ

Çağımızda teknolojinin hızla ilerlemesi, çalışma hayatında insan gücüne olan ihtiyacın giderek azalmasına yol açmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak ise bireylerin boş zamanları, göreceli olarak artış kaydetmiştir. Teknolojinin bu etkilerini günlük hayatta da gözlemlemek mümkün hale gelmiştir. Artan boş zamanın değerlendirilmesi açısından çok çeşitli alternatifler ortaya çıkmıştır. Bireylerin bu tür alternatifleri tercih etmesi, genellikle fiziksel aktivite içeren boş zaman faaliyetleri etrafında yoğunlaşmaktadır. Boş zamanın değerlendirilmesi açısından, eğlence içerikli aktivitelerin tercih edilmesi, aynı zamanda katılımcının belli bir düzeyde fiziksel aktivite içerisinde bulunmasını da sağlamaktadır. Ancak bu genellemenin dışında kalan bir kesimin varlığını da kabul etmek gerekmektedir. Kelime anlamı olarak hareketsiz, durağan anlamına gelen “sedanter” kavramı, bu durumu tanımlamada kullanılan başlıca kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada sedanter yaşam tarzı, karikatürler ve bu sanatın doğasında var olan mizah unsuru ile ele alınmıştır. Karikatürist Tuncay Akgün, çizimlerinde bir bakıma tersten söyleme sanatı şeklinde bir anlatımı benimsemektedir. Kara mizah unsuru olarak da değerlendirilebilecek bu tür anlatımlarda aşırı tembelliği ve sedanter davranışı eleştirmektedir. Bunun yanı sıra, çağımızın hastalığı olarak ortaya çıkan aşırı derecedeki hızlı yaşam tarzlarının da eleştirildiği görülmektedir. Nitekim bu çalışmanın aşağıdaki görsellerle desteklenmiş betimsel anlatımlarında da her iki uç noktanın eleştirilmekte olduğu görülmektedir. Hem aşırı derecede hareketsizlik, hem de insanları yıpratıcı derecede hareketli yaşamlar hicvedilmektedir. Sedanter yaşam biçiminin yüceltilmesi de, çok hareketli yaşamın hor görülmesi de kategorik olarak iki zıt kutbu okuyucuya hatırlatmakta ve ikisinin arasında bir denge bulmaya davet edici bir nitelik taşıması bakımından Akgün’ün çizimleri dikkat çekici ve içeriğinde bilimsel açıdan da incelemeye değer nitelikler barındırmaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın burada yer alan alt başlıklarında sedanter yaşam tarzı ve karikatürist Tuncay Akgün’ün genel tanıtımına yer verilmiştir.

Sedanter Yaşam

Yürüme, koşma, sıçrama, yüzme, bisiklete binme, kol ve bacak hareketleri gibi vücudun temel hareketlerinin tümünün ya da bir kısmının yapılması fiziksel aktivite olarak kabul edilmektedir (Baltacı ve diğ., 2008’den akt. Bulut, 2013: 209). Diğer yandan günlük olarak belirli bir düzeyde fiziksel aktivitenin altında yaşayan kişilere de “sedanter birey” denilmektedir. Bu davranışı belirli bir rutine dönüştüren ve alışkanlık edinen kişilerin yaşam tarzları da sedanter yaşam tarzı olarak ifade edilmektedir. Fiziksel aktivite düzeyi düşük bireylerde, genellikle yürüyerek ulaşabilecekleri yerlere otomobille gitmeleri, çıkılması makul kabul edilebilecek

yerlerde merdiven yerine asansörü tercih etmeleri, boş zamanlarında sıklıkla hareketsiz kalacakları seçimlere yönelmeleri (TV izleme, bilgisayar oyunları, uzun süreli masa başı faaliyetleri vb.) gibi davranışlar ön plana çıkmaktadır.

Sedanter yaşamın insan sağlığına olan olumsuz etkileri üzerine yapılan çalışmalar alan yazında sıklıkla görülmektedir. Çünkü insanoğlu hareket etme üzerine kurulmuş bir sistemden oluşmaktadır ve organizmanın dinç ve sağlıklı kalabilmesi için birtakım bedensel hareketliliğin korunması gerekmektedir. Uçar’ın (2010) çalışmasında da belirlenen hususlar bağlamında ifade etmek gerekirse, hareketsiz yaşam tarzının olumsuz etkilerinin dikkate alınmaya başlanması ve araştırılmasında popülerlik kazanmasına neden olan öncül çalışmalar 1960’lı yıllarda başlamıştır. Bu yıllarda uzay yolculukları faaliyetleri sağlık açısından ele alınmış, yer çekimsiz ve hareketsiz yaşam koşullarında organizmada oluşan değişikliklerin kardiyovasküler açıdan olumsuz sonuçlara yol açtığı tespit edilmiştir. Öte yandan düzenli olarak yapılan fiziksel aktivitenin, vücut metabolizmasında düzen sağlama, obeziteyi engelleyebilme ve bireylerin psikolojik olarak daha zinde hissedebilmelerini sağlama açısından yararları birçok çalışmayla ortaya konmuştur (Bulut, 2013: 208).

Üretimden kopan insanların giderek yalnızca tüketen ve söz konusu tüketime bağımlı hale gelmeleri, hareketsiz yaşamın ve bol kalorili beslenme alışkanlıklarının sonucu olarak obezitenin ve buna bağlı rahatsızlıkların daha çok artmasına yol açmaktadır (Tepe, 2015: 25). Bu denli ciddi sorunları işaret eden bir yaşam tarzı söz konusu olduğu için, bireylerin farkındalıklarının artması ve doğasında var olan hareket etme gereksinimini sürekli olarak zinde tutmaları gerekmektedir. Aksi takdirde özellikle orta yaş ve üzeri dönemlerde obezitenin yanı sıra yüksek tansiyon, kassal zayıflık, postürel bozukluk ve kalp-damar hastalıkları gibi ciddi sağlık sorunları baş gösterebilmektedir (Çolakoğlu, 2003: 276).

Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) her yıl düzenli olarak yayınladığı raporlarda, fiziksel aktiviteden giderek uzaklaşan nesillerin yetişmekte olduğu belirlenmiştir. 2015 yılında yayınlanan raporda dünyada önde gelen 10 ölüm nedeninden birinin yetersiz fiziksel aktivite olduğu tespit edilmiştir (Tok, 2017: 5). Sağlığın korunması açısından düşünüldüğünde, düzenli fiziksel aktivite yapılması bireyin sağlığına olumlu katkı sağlayacağı gibi toplumsal düzeyde de sağlıklı bir kitle oluşmasına imkân tanıyacaktır. Koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerinin, tedaviye yönelik hizmetlerden daha az maliyetli ve pratik olduğu göz önüne alındığında, sağlığa olumlu etkileri ve düşük maliyetli oluşu sebebiyle fiziksel aktivite, birincil korunma yöntemi olarak ön plana çıkmaktadır.

Tuncay Akgün ve Bezgin Bekir Çizgi Karakteri Hakkında Genel Bilgiler

Tuncay Akgün, 1962 yılında İstanbul’da doğmuştur. Lisans eğitimini resim bölümünde yapan Akgün, ilk çalışmalarını 1977 yılında, *Gırgır* dergisinin ‘Çiçeği Burnundakiler’ köşesinde yayınlamaya başlamıştır. Akgün, “Bezgin Bekir”

karikatür bandını 1985 yılından itibaren çizmeye başlamıştır. Akgün’ün “Bezgin Bekir” karikatür bandı, halen devam etmekte olup, karikatür karakterinin ismi “Bekir Erbezmiş” olarak ifade edilmektedir. Sedanter yaşam tarzının bütün unsurlarını yansıtan Bezgin Bekir karakteri üzerinden bu denli fazla karikatür üretilebileceğini ve uzun soluklu bir karakter oluşturulabileceğini başlangıçta çizerin kendisi bile öngörmemiş fakat Bezgin Bekir karakteri, zaman içinde kendi iç ve dış dinamikleri doğrultusunda varlığını sürdürme gelmiştir. Aylık bir dergiye vermiş olduğu söyleşide Akgün, çizeri olduğu Bezgin Bekir karakterine ilişkin söz konusu durumu şu sözlerle ifade etmiştir: “Bezgin Bekir’i 1985’te Limon’un ilk sayısında çizdim. Bezgin, o günden beri yaşıyor, savaşıyor. Böylece yaşayan en eski tipimiz olmuş oldu... Çok ölçüp biçerek yaptığımı söyleyemem. Çizdikçe gelişti ve bir ruh kazandı... Bezgin Bekir sonuçta hareketsiz, tembel gibi görünen biri ama tutkuları olan bir adam” (Galatasaray Dergisi, 2004: 68).

Dölek (2009: 49), kültürel incelemeler alanındaki bir çalışmasında, Bezgin Bekir karakterini şu şekilde tanımlamıştır: Bezgin Bekir tipi, Doğu mistisizmiyle harmanlanmış bireyin, eylemsizliğe ve içe çekilmesini estetize ederken, genç kuşağı ileride yaşanabilecek bir ‘tutunamama’ durumuna da hazırlamaktadır. Bu karikatürlerde, bir çeşit kendine gülme söz konusuymuş gibi görünmektedir. Bezgin Bekir karakterinin 20. yılı münasebetiyle oluşturulmuş bir haftalık dergi ekine yazan karikatürist Kaan Ertem ise, Bezgin Bekir çizimlerini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Yirmi sene olmuş... Otuz sene de olur, kırk sene de... Bir çizgi karakter için uzun bir süredir bu... Dergilerde çizilen çizgi karakterler, genellikle çizerleriyle aynı ruh özelliklerini taşırlar. Ya da taşımazlar. Taşımadığı zaman çizer kafasında kurgulamak zorunda kaldığı olayları o karaktere yaptırır. Bu da inandırıcı olmaz. Örneğin Amerikalıların bir sürü çizgi karakteri böyledir; yaşamazlar. Fakat bizim Türklerin karakterleri yaşar... Tuncay’ın Bezgin Bekir’i de yaşar... Kendine göre bir yaşam biçimi ve felsefesi vardır. Adam gibidir. Pijamayla filan evinizde böyle bir adam dolaşsa şaşırılmazsınız. Ben bunca yıldır çizeriyle bu derece bütünleşen başka bir çizgi karakter daha görmedim. Bezgin Bekir, başlı başına bir ekol olmuştur.” (Ertem, 2005: 5).

Yine Tuncay Akgün, dünya karikatür literatüründe Bezgin Bekir’i çağrıştırabilecek “Hasbi Tembeler” ve “Garfield” gibi karakterler de bulunmasına karşın Bezgin Bekir’in ayırt edici temel niteliklerini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Dünyada böyle karakterler var. Hasbi Tembeler var, Garfield var... Bekir, öyle bir tembel değil. Tembellekte neşe arayan birisi o. Ama Bezgin daha felsefi yaklaşıyor... İlk çağlardan bu yana yavaşlıkla hızın karşı karşıya geldiği paradoksal bir durum var...

Yavaşlık ya da hız aynı zamanda insanlığın temel, evrensel problemlerinden biri... Bir tercih olarak yaşar bunu. Bizde yani Doğu’ya ait bir kavram olarak “halde olmak” diye, “hale girmek” diye bir durum var. Sufiliğe ve Doğu öğretilerine baktığımızda bunu görürüz. Serüvenciler Batı’dan çıkar. Giderler ve keşfederler. Doğu’da bu mesele daha derindir ve aslında farklıdır... Şimdi bu Doğu-Batı meselesine girmek istemiyorum. Algı farklılığını açıklamak için bunlardan söz ettim.” (Esendemir: 2005: 3-4).

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ VE SINIRLILIKLARI

Bu çalışma, nitel bir karaktere sahip olup; çalışmada doküman, kayıt veya arşiv gibi materyalin incelenmesinde başvurulan tekniklerinden olan içerik incelemesi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri, belirli kavramlar ve temalar bağlamında bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

İnceleme kapsamına, yazar tarafından kitap hâline getirilmiş olan birincil kaynak eserler dâhil edilmiştir. Çizere ait olan ve çeşitli dergilerde yayınlanmış olduğu halde kitaplaştırılmamış çizim ve anlatımlar, çalışma konusu dışında tutulmuştur. Bunun nedeni, makalede işlenen “sedanter yaşam tarzı” konusunda fazlasıyla veriye ulaşılmış olduğundan ileri gelmektedir. Zira yazarın kitapları, veri sağlama açısından yeterince cömert davranmakta ve araştırmacı açısından veri doygunluğuna ulaşılmasını sağlamaktadır.

Bu makalede, Akgün’ün kitaplarındaki karikatürlerin, içinde buldukları bağlam (karikatür karesinde yer alan görsel unsurlar ve ayrıntılar) çerçevesinde bütünüyle okuyucuya aktarılabilmesi mümkün olamamaktadır. Bu makalede ve benzer türden diğer çalışmalarda, görsel materyalin içinde yer alan sadece yazıların aktarılması söz konusu olmaktadır. Bu tür aktarımlar ise doğal olarak kendine has birtakım sınırlılıkları ortaya çıkarmaktadır. Zira görsel bir unsur olan karikatürün, yazı aracılığıyla aktarılması ve açıklanmaya çalışılması, görsel sanatların tabiatında var olan üstünlüklerin belirli ölçülerde kaybedilmesi sorunsalını beraberinde getirmektedir (Keskin 2016: 5539). Söz konusu kısıtlılığın belirli ölçülerde giderilebilmesi için yapılan bazı anlatımlara ilave olarak görseller de yer verilmiştir.

TUNCAY AKGÜN’ÜN KİTAPLARINDA SEDANTER YAŞAM TARZI

Tuncay Akgün, farklı konularda karikatürler çizmiş olmasına karşın, “Bezgin Bekir” karakterine ilişkin olarak yapmış olduğu çizimlerle dikkat çekmiş ve geniş bir okuyucu kitlesi tarafından yakın bir ilgiyle takip edilmiştir. Bezgin Bekir karakteri; çevresinde olup bitenlere karşı duyarsız/kayıtsız davranan, tembel ve uyusuk tavrı nedeniyle sürekli olarak uyumayı, dinlenmeyi, hareketsizliğini bozmamayı tercih etmektedir. Bir insanın bu denli ağırkanlı olması, bazı

durumlarda sempatik olarak algılansa da, diğer birçok durumda karşıdaki insanlar için çeşitli sorunlara yol açabilmektedir. Nitekim Akgün’ün çizimlerindeki Bezgin Bekir’in bezmiş tavırları, sonuçları itibariyle olumlu ve sempatik görünse de, çizerin birçok çiziminde, Bezgin Bekir’in söz konusu bilindik tembel tavırları, etrafındaki diğer insanların üzerine yük olabilmektedir.

Akgün, yapmış olduğu çizimlerde çoğunlukla Bezgin Bekir karakterinin sergilemiş olduğu sedanter yaşam tarzını adeta yücelten bir yaklaşım benimsemiştir. Bilimsel literatür incelendiğinde, sedanter yaşam tarzının olumsuz yönlerinin izah etmekle bitirilemediği görülmesine karşın Akgün, tam aksine bu yaşam tarzını Bezgin Bekir karakteri aracılığıyla sempatik gösterebilmeyi büyük ölçüde başarmıştır. Sanatçılar için özgün bir tema yakalamak, niş bir alanda derin izler bırakabilmek ve belirli bir konuda zihinsel çağrışım bakımından ilk akla gelen (stereotype) yapıtlar ortaya koyabilmek oldukça önem taşımaktadır. Akgün, bu çağrışımı yakalayabilmiş; “bezgin”, “yorgun” “miskin” ve kendi tabiriyle “sünepe”^{*} denildiğinde ilk akla gelen karakter olarak Bezgin Bekir’i adeta zihinlere nakşetmiştir. Hatta Akgün daha da ileri giderek, Bezgin Bekir çizgi karakterini “yorulmuşluğun peygamberi” (Akgün, 1990: 31) olarak lanse etmiştir.

Aşağıdaki anlatımlarda öncelikle, Akgün’ün kitaplarında, sedanter yaşam tarzına ilişkin olarak kaleme aldığı çizim kareleri betimlenmiş ve söz konusu çizim karelerinde yer alan diyalog metinleri aktarılmıştır.

15 kareden oluşan karikatür çiziminde, bekâr evi anılarını yâd etmek için bir araya gelen aralarında Bezgin Bekir’in de bulunduğu dört erkek karikatür karakteri yer almaktadır. Dört eski arkadaşı, toplandıkları evde, bekarlık günlerine ilişkin nostaljik sohbetler ederken polis baskını ile yüzleşirler. Polis, teslim ol çağrısında bulduktan sonra evin içine göz yaşartıcı bomba atar. Bombanın etkisiyle üç erkek, evi koşarak terk eder. Bezgin Bekir ise, göz yaşartıcı bombadan ziyadesiyle etkilenmiş olmasına rağmen, tembelliğinden dolayı oturmakta olduğu koltuktan kalkmaz. Polisler, evi terk etmeyen şahsın (Bezgin Bekir’in), maske kullandığını düşünerek eve girer. Polisler eve girdiklerinde, maske kullanmayan Bezgin Bekir’in gözyaşlarının küçük bir göl oluşturmasına rağmen, oturduğu koltuğundaki rahatından ödün vermediğine büyük bir şaşkınlıkla şahit olmaktadır (Akgün, 1995: 11).

Bezgin Bekir’in arkadaşı olan Timurlenk çizgi karakteri, Hindistan’a gitmiş ve uzun uğraşların sonunda çivili yatakta yatabilmeyi başarmıştır. İç huzuru bulma, “Nirvana” olarak ifade edilen mertebeye yaklaşma konusunda büyük bir yol kat ettiği kanaatine ulaşmıştır. Ülkeye döndüğünde bu kazanımını/hünerini Bezgin Bekir’e göstermek istemektedir. Bezgin Bekir’i çiçeklerin üstünde yatar halde gören Timurlenk, şunları söyler: “Alçak herif!.. Biz Hindistan’larda çivi üstünde

^{*}Sünepe: Uyuşuk, sümsük kimse anlamına gelmektedir (<http://www.tdk.gov.tr> Erişim Tarihi: 11.10.2017).

bedensel acılara katlanırken üstad burda çiçeklerin üstünde kebab yapıyor... Üstelik de çiçekleri kırıp doğaya hanel getiriyor!.. Şuna bir çivili tahta olayımı göstereyim de biraz kendine gelsin...” Bezgin Bekir’in yerde yatma pozisyonuna daha yakından ve dikkatli bir şekilde bakan Timurlenk, yanılısına yaşadığını anlamakta, “Fakat.. Fakat... hakkında ne kadar yanılmışım” diyerek şaşkınlığına ve göz yaşlarına hakim olamamaktadır. Zira anlatımın 12. ve son çiziminde, Bezgin Bekir’in yatma konusunda eriştiği üstün merteye abartılı bir çizimle betimlenmekte, çiçeklerin üzerinde onlara zarar vermeden ve adeta asılı bir şekilde yatmakta olduğu görülmektedir (Akgün, 1995: 13).

Resim 1: Bezgin Bekir’in Yatma Konusunda Eriştiği Mertebeyi Betimleyen Çizim Kareleri

Bezgin Bekir sayfasında yer alan çizimlerin birinde Bekir, mahkemede sanık sandalyesinde oturmakta ve yargılanmaktadır. Mahkeme hâkimi, Bekir hakkındaki kararı açıklamaktadır. Karar açıklanırken ayağa kalkmadığı için mahkemeye karşı saygısızlık ettiği gerekçesiyle hâkim, Bekir’in cezasının katlanarak arttırılmasına hükmeder. Bu olumsuz duruma tepki vermeyip kayıtsız kaldığını gören hâkim, cezayı giderek artırır. Sandalyedeki oturma pozisyonunu ve rahatını bozma niyetinde olmadığı anlaşılan Bekir, mahkemedeki kolluk kuvvetleri tarafından zor kullanılarak sanık sandalyesinden kaldırılır. Bekir’in bu tavrı karşısında sinirleri bozulan hâkim, sonunda Bekir’in cezasını artırma kararından (hâkim kanaatinden) vazgeçmekte ve şunları söylemektedir: “Yok yok, sana ceza falan vermiyorum!.. Görevsizlik kararı.. Hayır hayır! Beraatine hükmediyorum!.. Çık dışarı, atın dışarı!..” (Akgün, 1995: 14).

15 karelik karikatür anlatımında polis, Bezgin Bekir’in evine girer ve onu soruşturma için merkez şubeye götüreceğini belirtir. Koltuğunda oturmakta olan

Bekir, polise “Yerimden kalkamam” sözleriyle karşılık verir. Bu sözleri devlet memuruna (emniyet güçlerine) mukavemet olarak algılayan polis, Bekir’i cebren nezarete götürür. Bir süre sonra isim benzerliğinden dolayı alıkonduğu anlaşılan Bekir, nezarethaneden çıkarılmak istenir fakat nezarethanede oturmakta olduğu yerden de kalkmak istemeyen Bekir, yıllarca burada hareketsiz bir şekilde oturmaya devam eder (Akgün, 1995: 16).

Bir başka karikatür bandında Bekir, arkadaşının kapısını çalmakta ve şunları söylemektedir: “Hakkımda aranıyor müzekkeresi çıkmış... Ortalık duruluncaya kadar bir süre sende kalabilir miyim?..” Arkadaşı, Bekir’in bu isteğini kırmayıp onu evine kabul eder. Karikatür anlatımının 4. karesinde, evdeki sedirde oturmaya başlayan Bekir, aradan yıllar geçmesine rağmen yerinden kımıldamaz. Karikatür çizimlerinin 12. ve son karesinde arkadaşısı “Hadi bakalım, davan zaman aşımına uğrayıp düştü...” diyerek Bekir’i kedi yavrusu gibi ensesinden sürükleyerek kapı dışarı eder (Akgün, 1995: 17).

Beş kareden oluşan karikatür çiziminde polis tarafından güvenlik uygulaması yapılmaktadır. Üst araması sırasında, kollarını havaya kaldırmak ve bacaklarını hareket ettirmek mecburiyetinde kalan Bekir, son çizim karesinde şunları söylemektedir: “... Acayip hamlamışım. Her yerim tutuldu” (Akgün, 1990: 12). Spor biliminde bu tür durumlar için “gecikmiş kas ağrısı” kavramı kullanılmaktadır. İskelet kaslarının yüksek şiddette ve alışkın olunmayan tarzda yüklenmelere maruz kaldığında, ertesi gün neredeyse tüm vücudu saran bir ağrı tablosuyla karşı karşıya gelmektedir. Bu ağrı türü, gecikmiş kas ağrısı (GKA) olarak adlandırılmaktadır (İpek ve diğ., 2009: 37). Hareketsiz yaşam biçimine sahip bireylerin daha sıklıkla yüzleşmiş oldukları bu durumda birey, gündelik yaşam rutininin üzerindeki bir hareketli sürecin içine girmektedirler. Akgün söz konusu durumu, karikatür anlatımlarına özgü abartılı bir şekilde betimlemiştir.

Resim 2: Aşırı Derecede Tembelliğin Sonucu Olarak Düşük Dereceli Bedensel Aktivitede Bile Gecikmiş Kas Ağrısı Yaşanabileceğini Gösteren Bir Karikatür Çizimi

Eşi Şükran’ın zorlamasıyla psikoloğa giden Bezgin Bekir, psikoloğun çeşitli görselleri göstererek ne tür çağrışımlar yaptığını öğrenme çabalarına karşılık olarak; “yatak”, “minder”, “kanepesi”, “koltuk” gibi sedanter yaşam tarzına uygun cevaplar vermektedir. Son olarak psikoloğun “Anlatın dostum, onca saat oturup ne düşünüyorsunuz” sorusunu şu şekilde yanıtlamaktadır: “Bir ova düşünüyorum... Dümdüz... Deniz düşünüyorum... Çarşaf... Bulut düşünüyorum... Yumuşak...” (Akgün, 1990: 18). Psikoloğun kapısındaki uzun bir bekleyişin ardından içeride olanları merak ederek kapıyı aralayan Şükran karakteri, Bekir ve psikoloğun birlikte uykuya daldıklarını görmektedir. Bu çizimler, Bekir’in yaşam algısını büyük ölçüde açıklaması bakımından değer taşımaktadır. Zira Bezgin Bekir’i tanımayan ve ilk defa gören bir psikolog açısından düşünüldüğünde, başlangıç karelerindeki Bekir’e ait alışlageldik yüz ifadelerini (uykulu, baygın, düşünceli ve bedbin olarak algılanabilecek) çok daha vahim bir tablo olarak algılaması olası görünmektedir.

Resim 3: Bezgin Bekir’in Sedanter Yaşam Tarzına Çözüm Üretme Çabaları ve Bu Çabaların Boşa Çıkmasına Yol Açan Olayları Anlatan Çizim Kareleri

Bezgin Bekir’in genel davranışlarını bilmeyen biri açısından, yukarıdaki anlatım ve karikatür çizimi kabul edilebilir gibi gözükmektedir. Yaşam tarzı ve genel karakteristik davranışları göz önünde bulundurulduğunda, aslı normal karşılanmayacak durum, Bezgin Bekir’in hareketli bir yaşamın içinde bulunması şeklinde okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Nitekim 10 karelik karikatür çiziminin 3. karesinden son karesine kadar olan çizimlerde Bezgin Bekir’in, olağanüstü bir hareketliliğin içinde yer almakta olduğu görülmektedir. Gerçek ise son karede anlaşılmaktadır. Zira söz konusu aktif davranışların, Bekir’in görmüş olduğu bir

rüyadan ibaret olduğu görülmektedir. Çizimin son karesinde Bezgin Bekir, rüyasında kendini “yorulmuşluğun peygamberi” olarak nitelendirdiğini görmektedir. Yorgunluk ve bezginlik konusunda üstün bir mertebeye sahip bireylerin, ölüm acısı karşısında bile hareketsizliklerini sürdüreceklerini ise şu sözlerle dile getirmektedir: “Yorulmuşluğun peygamberleri, ölüm acısıyla bile kollarını kıpırdatmazlar”. Karikatür anlatımlarının doğasında var olan abartılı söylemlere bu çizimde de yer verilmiştir. Ölüm acısında bile kılını kıpırdatmama hususunda, Hz. Eyüp peygamber gibi kararlılık sergilemesi gerektiği vurgulanmaktadır (Akgün, 1990: 31).

Resim 4: Bezgin Bekir’i Aşırı Bir Gayretkeşliğin İçinde Betimleyen Çizimler (Başlangıç karelerinin aslında bir yanılsama/rüya olduğu ancak son karede anlaşılabilir.)

Bezgin Bekir’in yaşamsal olaylar karşısında takınmış olduğu hareketsizliğe meyilli tavırlar, başta ailesi olmak üzere yakın çevresi tarafından alışıldık olarak karşılanmaktadır. Buna karşın, özellikle eşi Şükran, Bezgin Bekir’in bu durumdan kurtulabilmesi için çeşitli yollar aramaktadır. Şükran, Bekir’in bilinen durumundan çıkış yolu olarak çeşitli yöntemlere başvurmuş, Bekir’e kurşun döktürmüş (Akgün, 1990: 17), onu psikoloğa götürmüş (Akgün, 1990: 18) fakat arzu ettiği sonucu elde edememiş, Bekir’in davranışlarında herhangi bir değişim gerçekleşmemiştir.

Bekir’in üşengeç halleri yüzlerce karikatür karesine yansımıştır. Hareketsiz yaşam biçiminin en çarpıcı noktalara ulaştığı çizimlerden birinde, Bekir konuşmaya bile imtina etmekte ve isteklerini bakışlarıyla ifade etmektedir (Akgün, 1990: 27).

Resim 5: Bezgin Bekir Her Türlü İsteğini Bakışlarıyla İfade Etmektedir.

Genç bir erkek karikatür karakteri, Bezgin Bekir’e hitaben şunları söylemektedir: “Kalksana lan yerinden biraz!.. Yükselen değerlerden haberin yok mu senin?.. Medyayı okumuyor musun?.. Kalk biraz diskolarda, barlarda, davetlerde görün. Havuza atla resmin çekilsin... Sen kenti ve kentle birlikte yükselen değerleri simgelemelisin... Aktif, dinamik, heyecanlı Euro Türk gibi davransana oğlum...”. Bezgin Bekir, bu sözlere şöyle karşılık vermektedir: “Ben yükselen değerleri diil yatan değerleri simgeliyorum... Hadi şimdi ikile...” (Akgün, 1995: 38).

Resim 6: Bezgin Bekir Kendisinin Yükselen Değerleri Değil, “Yatan Değerleri” Simgelediğini İfade Etmektedir

Asker uğurlaması yapan coşkulu bir kalabalık, Bezgin Bekir’in evinin önünden geçmektedir. Kalabalığın gürültüsüne göz ucuyla bakmaya başlayan Bekir, bakışlarıyla coşkulu kalabalığı adeta hipnotize eder. Coşkulu kalabalık, Bezgin Bekir’in ağırkanlı tavrından öylesine etkilenmiştir ki asker adayını görev yerine uğurlamaktan vazgeçer. Bunun üzerine askeri inzibat, Bezgin Bekir’i “halkı askerliğe karşı soğutma” gerekçesiyle tutuklayıp kelepçeleterek evinden götürürler (Akgün, 1995: 40).

Bezgin Bekir’in bilindik hareketsiz yaşamının temelinde, anne karnından gelen karakteristik özelliğinin olduğu anlaşılmaktadır. Bir karikatür çiziminde annesi, Bekir’in evine ziyarete gelmektedir. Bekir’i küçük bir çocuk gibi kucağına alıp sevmeye başlayan annesi, Bekir’e sevgi dolu sözlerinin arasında şunları söylemektedir: “Ah benim bezgin oğlum. 9 ay karnımda taşıdığım, karnımın içinde tekme atmayan... Ne uslu çocuktun sen... Hiç yaramazlık yapmazdın, oyuncaklarınla bile oynamazdın... bezlerini 6 ay değiştirmesem sesin çıkmazdı!... Ah benim biricik oğlum... Ağlamazdın, inlemezdin... Babanla geceleri huzur içinde uyurduk!” (Akgün, 1990: 16).

Bu sözler, Bekir’in ana karnından itibaren fazlasıyla yavaş bir karaktere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çizim kareleri, insan karakterinin kalıtsal olarak aktarılan genetik yönünü vurgulamak veya tartışmaya konu etmek amacıyla ziyade, Bekir’in hareketsizliğe meyilli yaşam biçiminin varoluşsal kaynağını açıklaması bakımından dikkat çekmekte ve annesinin ağzından çocukluk yaşamına ışık tutması bakımından dikkat çekmektedir.

Resim 7: Bezgin Bekir’in, Sedanter Tavırları, Onu Yakından Tanıyan Annesi İçin Alışılabilir Bir Durumu İfade Etmektedir

SONUÇ

Bu çalışma, karikatürist Tuncay Akgün’ün Bezgin Bekir karakterini konu edinen kitaplar özelinde yürütülmüştür. Zira Akgün, söz konusu karakter haricinde birçok başka çizgi karakter ve anlatımlara yer verdiği kitaplar yayınlamıştır. Bezgin Bekir çizgi karakterinin yaşam biçimi, spor alanında durağan ve hareketsizliği vurgulamakta kullanılan sedanterliği belirgin ölçüde yansıtmaktadır. Çizerin, doğrudan doğruya aslı çizgi kahraman olan Bezgin Bekir ve onun yanında zaman zaman yer alan ve “yan tip” olarak adlandırılan ikinci, üçüncü karakterler aracılığıyla hareketsiz yaşama ve onun olumsuzluklarına yönelik vurgulamalar yapılmaktadır. Çağımızın sinsi hastalığı olan hareketsizliğin, ülkelerin sağlık

politikalarına da girmiş olması ve öncelikli çözüm bulunması gereken sorunlardan biri olarak görülmesi, bu çalışmanın da üzerinde durduğu konu olması bakımından dikkat çekici bir özellik taşımaktadır. Çalışma, günümüzde sedanter yaşamın giderek yaygınlaşması sebebiyle, olumsuz sonuçların dile getirilmesi ve bu yolda bir sanat ögesi olan karikatürün kullanımı açısından özgün bir nitelik taşımaktadır. Özellikle son yıllarda resmi kurumlarca kamuoyunun dikkatine sunulan (yazılar, afişler, kamu spotları) yoğun uyarılara rağmen sedanter yaşam biçimi her geçen gün giderek yaygınlık kazanmaktadır. Bu da söz konusu çabaların, bireylerin dikkatini cezbedecek niteliğe sahip olmadığı kanaatini güçlendirmektedir.

Spor, bireyi dar dünyasından kurtararak farklı ortamlarla ve farklı kişilerle buluşturma olanağı sağlamaktadır. (Çaha, 2000’den akt. Dalkıran ve diğ. 2015). Bu çalışma kapsamında, yüzlerce karikatür çiziminin incelenmesinin neticesinde Bezgin Bekir karakterinin, hareketsizliği bir yaşam biçimi haline dönüştürdüğü hususu, belirgin bir tema olarak ortaya konulmuştur. Abartı unsuru içeriyor olmasından dolayı, kimi çizimlerde saatlerce hatta günlerce asgari düzeyde hareketle yaşamını idame ettiren Bezgin Bekir, çevresi tarafından da olumlu karşılanmamaktadır. Sedanter yaşam biçiminden ziyade, spor ve egzersize vakit ayıran bireylerin sosyalleşme imkânları ve bu sebeple çevreleriyle olan iletişim düzeylerinin yüksek olduğu gerçekliğinin farkında olan her okur; üstü kapalı anlatımlarda, bazı durumlarda ise mesajın tersten verilmekte olduğu çizimlerde, hareketsizliğin kaynaklık etmiş olduğu olumsuzlukları anlamakta ve içselleştirmektedir.

Bu çalışma kapsamında yürütülen incelemeler sürecinde ön plana çıkan bir diğer husus ise, Bezgin Bekir karakterinin sıklıkla çevresinde olup bitenlere karşı kayıtsız kalıyor olmasıdır. Bu davranışın ortaya çıkmasındaki nedensellik üzerinde bir değerlendirme yapmak gerekirse, kök neden olarak Bezgin Bekir’in, sedanterliği ve bunun beraberinde ortaya çıkan çevre ile olan iletişimin azalması, dış dünyadan soyutlanarak yabancılaşma, kötümser olarak algılanma, çağdışı ve itici algılanma gibi durumlar da söz konusu olabilmektedir.

Literatürde sıklıkla sözü edilen ve bilimsel olarak şüpheye yer vermeyecek nitelikteki bir olgu olan sedanter yaşamın olumsuz etkilerine burada tekrar değinmek gerekmektedir. Sedanter yaşamın, sağlıklı yaşam açısından en belirgin olumsuzluğu, kardiovasküler sisteme yansımaktadır. Oysa bu çalışmada incelenen karikatürler kapsamında Bezgin Bekir’in yaşam tarzının, sağlıklı yaşam bakımından söz konusu yönlerini dile getiren anlatım ya da çizime rastlanmamıştır. Çizer, bu konudaki yorumu okuyucuya bırakmış olabilir ya da bezgin/tembel davranışları yücelten onca çizim ve anlatımdan sonra bunun olumsuz yönleri üzerinde durmaktan özellikle kaçınmış olabileceği kanaatini uyandırmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışmada karikatür aracılığıyla çağımızın mustarip olduğu başlıca konular arasında gelen hareketsiz yaşama, mecazî yolla da olsa vurgu yapılmış olması, başlı başına bir anlam taşımaktadır. Dolayısıyla, bilimsel

ispatların/çabaların ve kamusal bildirimlerin/çabaların toplumda yaratmaya çalıştığı çözüme dönük gayretten çok daha fazlasının, ilk bakışta önemsenmeyecek gibi görünen karikatür sanatı aracılığıyla ortaya çıkarılabileceği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgün, T. (1990). *Bezgin Bekir (2. b.)*. Joker Yayın: İstanbul.
- Akgün, T. (1995). *68’li Bezgin Bekir (2. b.)*. Lemay Yayıncılık: İstanbul.
- Baltacı, G., Irmak, H., Kesici, C., Çelikcan, E. ve Çakır, B. (2008). *Fiziksel Aktivite Bilgi Serisi*. (1.bs.). Sağlık Bakanlığı Yayını: Ankara.
- Bulut, S. (2013). Sağlıkta Sosyal Bir Belirleyici; Fiziksel Aktivite. *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 70(4), 205-214.
- Çaha, Ö. (2000). *Spora Yaslanarak Bir Nefes Alma*. Beta Yayınevi: Ankara.
- Çolakoğlu, F. F. (2003). 8 Haftalık Koş-Yürü Egzersizinin Sedanter Orta Yaşlı Obez Bayanlarda Fizyolojik, Motorik Ve Somatotip Değerleri Üzerine Etkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 275-290.
- Dalkıran, O., Aslan, C. S., Gezer, E. D. ve Vardar, T. (2015). Sporcu ve Sedanter Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 224-230.
- Dölek, E. D. (2009). Yeni Orta Sınıfın Geçirdiği Değişimler Paralelinde Haftalık Türk Mizah Dergileri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Ertem, K. (2005). ‘O Başlı Başına Bir Ekol’ *Haftalık Dergisi, Bezgin Bekir (Dergi Eki)*, 101, 5.
- Esendemir, K. (2005). ‘Yaşasın Bezgin Bekir 20 Yaşında’ *Haftalık Dergisi, Bezgin Bekir (Dergi Eki)*, 101, 2-4.
- İpek, D., Özkaya, Ö., Sözen, H. ve Tekat, A. (2009). Pasif Germe Hareketlerinin Sedanterlerde Oluşturulan Gecikmiş Kas Ağrısı Üzerine Etkileri. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(1), 37-40.
- Keskin, U. (2016). Necdet Şen’in Eserlerinde Bireyi Ve Toplumu Baskı Altına Alan Yönetimsel Uygulamalara Yönelik Eleştiriler. *Journal of Human Sciences*, 5537-5550.
- Galatasaray Spor Kulübü Aylık Resmi Dergisi, (2004). İstanbul: Sayı: 21.
- Tepe, H. (2015). “Unesco Türkiye Milli Komisyonu ve Anadolu’da Felsefeye Yolculuk”, Tepe, H. ve Çotuksöken B. (Hazırlayanlar), (2015). *Sinoplu Filozof Diogenes*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Tok, Ö. (2017). Türk Toplumunda Transteoretik Model Sedanter Yaşam Ölçeklerinin Geçerlik ve Güvenirliği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Türk Dil Kurumu. <http://www.tdk.gov.tr>. Erişim Tarihi: 11.10.2017.

Uçar, S. (2010). *Medyanın Sedanter Bayanların Bireysel Spor Yapma Alışkanlıkları Üzerindeki Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.